

משפט ופיללים

פרשנות • הבועה שאיפשרה את האפליה המקוממת בין דם לדם התנפצה ב-7 באוקטובר

הנוסחה שבה יד אחת פוטרת חרדים מגיוס ויד שנייה מכבידה את העול על המשרתים לא עובדת יותר. פסיקה שתאשר את המשך הפטור ללא חוק מסמך משמעותה תהיה שלא סופרים את חיילי הסדיר והמילואים

דינה זילבר

2024 ביוני 03 • 06:00

אבחנה בין דם לדם — בכסף ובחוק. באלה עסק דיון בג"ץ בעניין גיוס בחורי הישיבות. בקמפיין שעלה בתקשורת בסוף השבוע האחרון נראו שתי תמונות אולטרסאונד של עובר שטרם נולד. מתחת לאחת נכתב: "יתגייס, גם אם ימות", מתחת לשנייה הכיתוב היה: "ימות, ולא יתגייס". תמונה אחת ושתי כותרות שמגלמות את כל הסיפור המקומם של ההבדל במחויבות האזרחית של בני ציבורים שונים, של האפליה הנוראה בין דם לדם שהרתיחה את הדם הציבורי בגלל המציאות שפוררה את הבועה שבה חיינו בעשורים האחרונים.

השילוב בין האבסורד שהתגבר בין תרומתם של ציבורים מסוימים לטוב הכללי המשותף בחברה הישראלית לבין השפעתם על קביעת סדרי העדיפויות, ביחד עם המציאות הביטחונית שהלמה בפרצופינו וגבתה מחיר דמים יצרה רוח ציבורית חדשה. תחושה אזרחית רחבה, חוצה צירי זהות בהם אנו מורגלים לפיה איננו יכולים עוד. פשוט איננו יכולים. זה לא יכול להימשך.

הפגנה בירושלים נגד חוק הגיוס, אתמול. כל המתווים המגוונים שנובשו על ידי המערכת הפוליטית הוכחו כישראלבולף צילום: אוליביה פיטוסי

גלגולי עתירות הגיוס מלווים אותנו כבר עשורים. ולמרות הזמן שניתן לממשלה בנדיבות מפליגה ובסבלנות מופלגת לאורך השנים על ידי בית המשפט להסדיר את הסוגיה ולהביא לגיוס הדרגתי אמיתי של

החרדים לצבא ולשילובם בו, כל המתווים המגוונים שגובשו על ידי המערכת הפוליטית ועלו וירדו ועברו ושובו — הוכחו כישראלבלוף. כולם טיפלו רק בפינות זעירות של הבעיה הכוללת וגם ביעדים האנורקטיים מלכתחילה שנכללו בהם, הם לא הצליחו לעמוד.

החרדים המשיכו להיות פטורים מגיוס בעשרות אלפיהם בכל זמן נתון, ובני הציבור הכללי המשיכו לשרת ולשאת על גבם את המחיר של שמירה על בטחון המדינה — שגבה חיים, גוף, נפש ושנים יקרות. הישיבות המשיכו להיות ממומנות בכספי הציבור המשרת, העובד ומשלם המיסים, ולימודי התורה תועדפו על פני לימודים אחרים שחיוניותם לאינטרס הציבורי — רפואה, מדע, ספרות, היסטוריה, מדעי המחשב, מתמטיקה, פסיכולוגיה, מוזיקה, כל השכלה גבוהה — לא נופלת מהם. תהילים במקום טילים? 7 באוקטובר טרף גם את הקונספציה הזו. ככה זה לא יכול להימשך.

הסיבה לגלגול המשפטי הנוכחי של סוגיית הגיוס היא העובדה שבניגוד לעבר, בו הפטור לחרדים עוגן בחקיקה — שגם אם היתה שנויה במחלוקת — לפחות היא סיפקה או משפטי לביסוס ההסדר המפלה, וניתן היה להתווכח אם ההסדר מידתי או מקדם את השוויון ולו לאורך זמן. כעת, זה חודשים שורר מצב בו הממשלה לא מצליחה לחוקק חוק שמעגן את הפטור, ובכל זאת היא מבקשת להמשיך ולפטור אוכלוסייה של 63 אלף חייבי גיוס חרדים בלי שום עוגן חוקי שמאפשר זאת.

מפגינים חוסמים את צומת הסינימה סיטי בירושלים, אתמול. בלא חוק גיוס חוק שירות ביטחון חל על כלל האזרחים צילום: אוליבייה פיטוסי

קיים יחס הפוך בין המסקנה המשפטית, הפשוטה לכאורה, שנבעה מהדיון לבין המורכבות הציבורית והחברתית של הסוגיה. מהערות תשעת השופטים בדיון — שמרנים, ליברלים ובלתי מסווגים — ניכר היה שאנחנו נמצאים בשדה הברור של סמכות. שדה שבו נחרשו כבר התלמים בפסיקה שיפוטית קודמת ובו המסקנה אמורה להיות פשוטה: כדי לפטור מאסה של עשרות אלפי מיועדים לשירות, לא די בהחלטה של "פוקד" מהדרג הצבאי, ואפילו לא בהחלטה של שר ביטחון או של ממשלה, נדרש חוק.

על החוקתיות של החוק הזה ועל היותו הסדר ראוי אם לאו, אם ייחקק, נוכל להתווכח בעתירות אחרות, חדשות, שתוגשנה בעתיד. אבל בלעדיו, חל חוק שירות ביטחון המחיל על כלל האזרחים חובת גיוס. לצורך פטור גורף נדרשת אסמכתא בחקיקה ראשית. פשוט.

ממלא מקום נשיא בית המשפט העליון, השופט עוזי פוגלמן ושמנת עמיתיו העבירו את המסר שהם באו לעשות משפט ולהעמיד את הדין על מכוננו – יש פסיקה קודמת, בת 20, בהרכב מורחב, שקבעה שלצורך פטור גורף מגיוס נדרשת חקיקה ראשית, אז ככל שהממשלה מעוניינת בפטור הזה תתכבד ותחוקק. משהו. בלי להיכנס בשלב זה לתוכנו הראוי של החוק. זה לימים ולוויכוחים שעוד יבואו. עד אז, לא ניתן לפטור מגיוס בהיקפים המדוברים.

מפגינים חוסמים את כביש 4, אתמול. ההצעות המופקרות שעלו בממשלה באחרונה מבקשות להכביד עוד יותר את נטל המילואים על אלו המשרתים ממילא. צילום: איתי רון

עוד שאלה שנדונה בהרחבה הייתה שאלת הזיקה בין הפטור מגיוס לבין האפשרות להעביר כספי תמיכה לישיבות. הכיוון המסתמן בהקשר זה היה שלא מן הנמנע שייקבע שהעברת תמיכות למי שאינו פטור כדין מגיוס איננה חוקית. ושאלה נגזרת בה ניכרה התלבטות מסוימת מהערות השופטים היתה האם נדרשת תקופת מעבר להפסקת תשלום התמיכות הללו ומה המועד ממנו הן צריכות להפסיק להיות משולמות כדי לאפשר הסתגלות למצב החדש. מאחר ועובדתית הן כבר לא משולמות, אולי זו כבר סוגיה תיאורטית.

לצורך בבהירות המשפטית במצב בו אנו נמצאים מתווספים גם הצרכים הביטחוניים המוגברים. המחסור באוגדות בצה"ל, ההרוגים, הפצועים, השחיקה המוגברת של כוחות המילואים – כל אלו הם נתונים עובדתיים רלוונטיים במארג המונח בפני בית המשפט טרם מתן הכרעתו, שצפויה להינתן במועד קרוב. ההצעות המופקרות שעלו בממשלה בחודשים האחרונים, מבקשות להכביד עוד יותר את נטל המילואים בצורה שלא תיאמן על המשרתים ממילא, לצד מיסוד מחודש של הפטור על אוכלוסייה מקבילה הולכת וגדלה, שגם

בתקופת המלחמה זכתה להזרמה תקציבית עודפת של מאות מיליוני שקלים.

הפגנה נגד גיוס בכביש 4, אתמול. כחלק מהתיקון המדינתי הכולל נדרש חוזה אזרחי חדש צילום: איתי חון

לא תהיה פה משיכת זמן. יד אחת פוטרת ויד שנייה מכבידה את העול על המשרתים — משהו בנוסחה המקוממת הזו כבר לא עובד יותר. פסיקה שתאשר את המשך הפטור ללא חוק מסמיך משמעותה תהיה שלא סופרים את המשרתים בסדיר ואת חיילי המילואים. זה כבר לא אבסטרקטי או עמום. זה קונקרטי ו"מותר לפרסום" על בסיס יומיומי וחייב להשתנות. יש מישהו שמשלם את המחיר ונדרש חוזה אזרחי חדש כחלק מהתיקון המדינתי הכולל המתחייב.

על הרקע הזה, דברי עורך הדין הפרטי שנשכר לייצג את הממשלה (בעלות הכוללת המופרזת בעליל של 260 אלף שקלים על פי הפרסומים), לפיהם שלילת כספי התמיכה היא "דיני נפשות של עשרות אלפי אברכים" אל מול המציאות המדממת — לא כצורת ביטוי, אלא כפשוטה! — צרמו גם לבית המשפט. על כך העירה השופטת דפנה ברק־ארז "דיני הנפשות הם לא רק שלהם, הם של עוד ציבורים". די!

לחצו לקבלת עדכונים בנושא:

+ חרדים

+ בג"ץ

הצג עוד

מערכת | הנהלה | מדיניות פרטיות | תנאי שימוש | צרו קשר | רכשו מינוי | ביטול מינוי דיגיטלי | שאלות ותשובות | פרסמו אצלנו

חדשות, ידיעות מהארץ והעולם - הידיעות והחדשות בעיתון הארץ. סקופים, מאמרים, פרשנויות ותחקירי עומק באתר האיכותי בישראל © כל הזכויות שמורות להוצאת עיתון הארץ בע"מ